Summary. *Considered the relevance of the crop rotation project in the economic activity of agricultural enterprises, the economic role of the crop rotation project, and the account of its value in the formation of the agricultural production costs. Substantiated calculation to reduce production costs through simplification of crop rotation project.*

Key words: *The crop rotation project, land relations, land management, standards optimal balance of crop rotation, environmental and economic feasibility, expenses formation.*

УДК 634.23.003.13 (477.7)

Червонська С.Ю.,
молодший науковий співробітник
МДСС імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

МОНІТОРИНГ СТАНУ НАСАДЖЕНЬ ЧЕРЕШНІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПОГЛИБЛЕННІ ЗОНАЛЬНОГО РОЗМІЩЕННЯ В ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ

Анотація. *Розглянуто питання сучасного стану промислових насаджень, виробництва плодів та врожайності черешні в Південному Степу України. Наведено економічну оцінку виробництва плодів черешні та внесено пропозиції щодо підвищення ефективності вирощування цієї культури.*

Ключові слова. *Територіальне розміщення, зональна спеціалізація, економічна ефективність, інвестиційна привабливість.*

Актуальність проблеми. Грунтово-кліматичні умови України відзначаються великою різноманітністю і чітко вираженою зональністю. Все це, поряд з надто різними біологічними властивостями плодових і ягідних культур, зумовлює необхідність ретельного підходу до територіального розміщення виробництва конкретних видів садівницької продукції. Високоефективне ведення садівництва передбачає найбільш раціональне територіальне розміщення виробництва плодів не тільки за природно – економічними зонами, а навіть внутрішньообласними підзонами, маючи на увазі не лише помологічний сорт, а й товарні його якості [1].

Аналіз останніх наукових досліджень. Обґрунтованість зональної спеціалізації садівництва базується на високофаховому врахуванні як природних, так і економічних умов виробництва. На цьому наполягали такі видатні вчені, як В.А Рульєв, О. М. Шестопаль, О. Ю. Єрмаков [2,3,4]. У зв’язку з цим винятково важливого значення набувають дослідження зональної

економічної ефективності вирощування плодових і ягідних культур та їх сортів, основні показники яких є своєрідним індикатором відповідності природних умов конкретного господарства (району) біологічним вимогам плодових культур, що тут вирощуються. До речі, В.Л. Симиренко ще в 1932 р. підкреслював важливість врахування економічної ефективності вирощування сортів плодових культур. Володимир Львович першим серед учених ввів у науковий обіг такий методичний підхід, як аналіз економічної ефективності сортів і широко використовував його у своїх дослідженнях [5].

Мета роботи. Проаналізувати сучасний стан насаджень черешні та дослідити зональну економічну ефективність виробництва і реалізації плодів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Південний Степ є досить сприятливою зоною в Україні для вирощування плодоягідних культур, особливо черешні. Достатня кількість тепла, родючі грунти, наявність зрошення, тривалий безморозний період сприяють стабільним урожаям цієї плодової культури. Найбільші площі, зайняті під насадженнями черешні у Південному Степу України, знаходяться в Запорізькій області і складають 53,3 % від регіональних показників у всіх категорій господарств. Сільськогосподарські підприємства становлять 64,3 %, а господарства населення - лише 26,3 %. За останні роки площі під насадженнями черешні мають тенденцію до скорочення, питома вага Запорізької області зросла майже на 5% тільки за рахунок зменшення площ (більш ніж на половину) у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської та Одеської областей. Динаміка площі під насадженнями черешні у Запорізькій області за останні роки мала чітку тенденцію до скорочення і зменшення частки сільськогосподарських підприємств у всіх категоріях господарств. За результатами дослідження встановлено, що скорочення площ під насадженнями черешні по області за період 2002-2010 р. відбулося на 1,0 тис. га. Так, у 2002 р. вони становили 4,2 тис. га, а 2010 р. - 3,2 тис. га. Площі зменшуються за рахунок сільськогосподарських підприємств, які становлять майже 85 % від усіх категорій господарств. Основною причиною такої негативної тенденції

вважаємо кризовий стан сільського господарства в цілому, і садівництва зокрема.

Провідну роль у виробництві плодів черешні серед південних областей займає Запорізька область, питома вага якої становила у середньому за 2002-2010 рр. 41% від регіональних обсягів виробництва у всіх категоріях господарств. Зокрема, у сприятливі роки питома вага виробництва складала 55 % від валового збору плодів черешні у регіоні, але через негативні кліматичні умови в окремі роки питома вага зменшувалася до 20%. Так, у сприятливі роки (2002-2005, 2007рр.) середній валовий збір становив 120,8 тис. ц, а в 2006 і 2009 рр. після весняних приморозків – у середньому 36,3 тис. ц відповідно, що у 3,3 раза менше. Сільськогосподарські підприємства Запорізької області виробляють в середньому 24,6 тис. ц, що становить 60% від регіональних значень у цій категорії господарств. Високий відсоток виробництва плодів черешні у сільськогосподарських підприємствах Запорізької області, порівняно з іншими областями регіону, одержано за рахунок більших площ насаджень цієї культури. Врожайність насаджень черешні у цій категорії підприємств Запорізької області становить у середньому за дослідний період 7,9 ц/га, чим поступається Миколаївській і Херсонській областям, де врожайність складала 9,3 і 8,6 ц/га відповідно. Господарства населення Запорізької області виробляють плодів цієї культури в середньому 75,1 тис. ц, або 37%, чим поступаються (за рахунок менших площ на 0,1 тис. га) за цим показником Одеській області, яка виробляє 89,2 тис. ц, що становить 44%. Врожайність насаджень черешні у господарствах населення в цілому по регіону Південний Степ України дуже висока – 112 ц/га, зокрема у Запорізькій області - 150 ц/га. Тому переважну роль у валовому зборі плодів черешні займають господарства населення. За даними управління статистики Запорізької області, у господарствах населення в середньому за 2002-2010 рр. зібрано 75% від валового збору плодів черешні по всіх категоріях господарств. У сільськогосподарських підприємствах - відповідно 25%, при тому, що площі під насадженнями черешні у 6 разів більші.

У Запорізькій області більша половина площ цієї культури знаходиться у Мелітопольському районі – 56,2 %. Валовий збір у сільськогосподарських підприємствах району склав у середньому за 2006-2010 рр. 10,5 тис. ц, що становить 73,4 % від загального обсягу по Запорізькій області. Середній показник врожайності насаджень черешні по району перевищує обласний на 2,6 ц/га і становить 8,8 ц/га, що підтверджує необхідність поглиблення зональності. Виробництво плодів черешні у Мелітопольському районі, та Запорізькій області зокрема, є перспективним, але пов'язане з підвищеними економічними ризиками. Для зменшення ризиків при виробництві плодів черешні треба обирати сорти з високою очікуваною рентабельністю, таку як у нових сортів селекції МДСС імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН на дослідній дільниці (таблиця).

Прибутковість і рівень рентабельності сортів черешні залежать від їх врожайності та реалізаційної ціни [6]. За рентабельністю в групі ранньостиглих порівняно з контрольним сортом Валерій Чкалов (13,6 %) виділилися сорти Ласуня (14,4 %), Електра (15,2 %), Казка (33,0 %); у середньостиглих у порівнянні з сортом Червнева рання (контроль) (24,5 %) - Талісман (41,5 %), Темпоріон (46,4 %), Аншлаг (40,5 %), Дебют (39,4 %); серед пізньостиглих сортів (контрольний сорт Крупноплідна – 40,7 %) - Любимиця Туровцева (56,7 %), Удівітєльна (50,5 %), Простір (45,4 %).

Інвестиційна привабливість кожного сорту залежить від економічної ефективності капітальних вкладень та строку їх окупності. За коефіцієнтом економічної ефективності серед ранньостиглих сортів у порівнянні із сортом Валерій Чкалов (0,13) виділяються сорти Ласуня (0,17), Електра (0,22) та Казка (0,49); з середньостиглих у порівнянні з контролем (0,41) - Талісман (0,57) і Аншлаг (0,44); серед пізньостиглих у порівнянні із сортом Крупноплідна (0,46) - Любимиця Туровцева (0,49) та Удівітєльна (0,71). За строком окупності капітальних вкладень у наведених групах виділяються ті ж самі сорти.

Таблиця

Економічна оцінка вирощування нових сортів черешні на дослідній дільниці, ДП ДГ „ Мелітопольське ”, 2007-2010 рр.

Сорт	Урожайність, ц/га,	Виробничі витрати на 1 га, тис.грн	Собівартість 1 ц плодів, грн.	Реалізаційна ціна 1 ц плодів, грн.	Прибуток з 1га, тис. грн.	Рівень рентабельності, %	Коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень	Строк окупності капітальних вкладень, років*
Ранньостиглі								
Валерій Чкалов (контроль)	83,6	35,9	429,3	650	4,9	13,6	0,13	10,8
Віха	61,2	26,6	435,4	650	3,2	12,0	0,08	14,8
Шанс	76,1	32,8	430,9	650	4,3	13,0	0,11	11,9
Ласуня	103,2	44,0	426,0	650	6,3	14,4	0,17	9,0
Електра	131,6	55,7	423,0	650	8,5	15,2	0,22	7,5
Казка	132,0	55,8	423,0	750	18,4	33,0	0,49	5,1
Середньостиглі								
Червнева рання (контроль)	151,0	63,7	421,7	700	15,6	24,5	0,41	5,4
Талісман	122,0	51,7	424,0	800	21,5	41,5	0,57	4,8
Дачниця	107,1	45,6	425,6	600	2,6	5,7	0,07	17,4
Темпоріон	57,1	25,0	437,1	800	11,6	46,4	0,31	6,3
Аншлаг	95,3	40,7	427,2	800	16,5	40,5	0,44	5,3
Дебют	78,3	33,7	430,0	800	13,3	39,4	0,35	5,8
Пізньостиглі								
Крупноплідна (контроль)	100,0	42,6	427,0	800	17,4	40,7	0,46	5,2
Любимиця Туровцева	76,5	33,0	431,0	900	18,7	56,7	0,49	5,0
Удівітєльна	126,1	53,0	424,0	850	27,0	50,5	0,71	4,4
Простір	54,1	23,7	438,0	850	10,8	45,4	0,29	6,5
Дружба	65,9	28,6	434,0	800	11,0	38,3	0,29	6,4
Дивна	56,5	24,7	437,0	800	9,2	37,3	0,24	7,1
*З урахуванням лага								

Висновки. Таким чином, для підвищення економічної ефективності виробництва плодів черешні необхідно поглиблювати зональну спеціалізацію промислового вирощування насаджень черешні, щоб максимально використовувати природно-кліматичні умови регіону, а також збільшити закладання садів сортами черешні, які мають високий коефіцієнт економічної ефективності та малий строк окупності капіталовкладень.

Список використаної літератури

1. Рульєв В.А. Економічні проблеми розвитку садівництва України./ В.А. Рульєв. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004.- 360 с.

2. Рульєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід./ В.А. Рульєв – Мелітополь: Видавничий будинок ММД , 2007. – 315 с.

3. Шестопаль О.М. Основні організаційно-економічні чинники відродження вітчизняного садівництва./ О.М. Шестопаль, // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – С. 571-580.

4. Єрмаков О.Ю. Організаційно-економічні проблеми розвитку садівництва в період переходу від планової до ринкової економіки // Садівництво.- К.:Нора-Прінт.-2000.-Вип. 50.- С.332-342.

5. Шестопаль О. М. Л.П. Симиренко – фундатор економіки і організації промислового садівництва та його послідовники. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 70 с.

6. Методика економічної та енергетичної оцінки типів насаджень, сортів, інвестицій в основний капітал, інновацій та результатів технологічних досліджень у садівництві / за ред. О. М. Шестопаля. – К.: Інститут садівництва УААН, 2006. – С. 29-36.

Аннотация. *Рассмотрены вопросы нынешнего состояния промышленных насаждений, производства плодов и урожайности черешни на юге степи Украины. Приведена экономическая оценка производства плодов черешни и внесены рекомендации по повышению эффективности выращивания этой культуры.*

Summary. *The questions of modern state of commercial plantings, fruit production and yielding of sweet cherry in the South of Ukrainian steppe are considered. The economic evaluation of sweet cherry fruit production is adduced and some suggestions for increasing the efficiency of crop growing are proposed.*